

THE SOCIAL-PEDAGOGICAL CHALLENGES IN THE HOSTEL SYSTEM IN KAVANGO REGION, NAMIBIA

Abstract: The main role of hostel system in Namibia is supporting education and facilitating access to education for children who live more than 5 kilometers distance from school. The hostel system as in the Kavango region, so in the country as whole, is facing different challenges - not only those connected with household-material and administrative nature, but also connected with those related to the quality and education of the staff and the overall socio- pedagogical process.

Author information:

Rositsa Mihayolva

Senior Assistant PhD in Department of "Social Work"
at "Konstantin Preslavsky" - University of Shumen

✉ r.mihaylova@shu.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

Hostel system, social work, Namibia.

Област Каванго, с площ 48 456km², се намира в североизточната част на Намибия, на държавната граница с Ангола и Ботсвана. Населението на областта наброява 223 352 жители според данни от последното преброяване от 2011 г. като най-висок е процента на населението между 15 и 59 години – 59%, следвани от децата под 15 години - 33% и едва 8% от населението на Каванго са на възраст над 60 години [ср.3, с.2-4]. Значимо влияние върху бита и традициите в областта оказва р. Каванго, която е и естествената граница с Ангола (над 400 км).

Населението на областта е съставено от пет различни племена – куангали, мбунза, шамбиу, гчируку и мбукушу (Kwangali, Mbunza, Shambu, Gciriku, Mbukushu), всяко от които е оглавявано от племенен вожд/цар наричан от местните хомпа [ср. 1, с.17]. Корените на тези племена се смята, че са в югозападна Танзания като около 1800 година са придошли и заселили земите на съвременната област Каванго в Намибия. Преди християнизиранието им в началото на 20 век племената са вярвали в едно върховно същество – Нямби, на което са принасяли и различни жертви по различни поводи. Вярата само в една свръх сила много спомага за процеса на християнизиранието на тези племена като повече от 90% от местното население в момента е част от християнското вероизповедание. Въпреки това магията и различни езически вярвания и ритуали и до днес играят важна роля в ежедневието на местните. Въпреки, че отдавна са приели християнството, различните знахари, шамани и чародеи са все още на голяма почит сред населението, което не рядко прибегва до техните услуги.

Животът на местното население е организиран в малки селца разпръснати из саваната като основна единица (домакинство) е така наречения „краал“, в рамките на който се позиционирани няколко колиби в съответствие със състава на членовете на семейството в съответното домакинство. Колибите и целия краал традиционно се конструирани от природни материали – дървета, трева за покривите, както и клони от бодливи храсти като защитна преграда. Канализация и електричество в традиционните краалове са изключителна рядкост. Според данни от националното преброяване през 2011 г. 72,9% от населението в област Каванго живее в традиционни жилища [ср.3, с.43]. Често тези „краалове“ са доста отдалечени един от друг, въпреки, че принадлежат на едно село и в повечето случаи са много отдалечени от по-големи населени места с обществени и комунални услуги.

колиба

Традиционно населението в областта се изхранва от риболов от реката, по възможност отглеждане на крави и кози, отглеждане на царевица и основно на просо, което наричат „махангу“ и е традиционната неизменно присъстваща във всяко домакинство храна. Традиционно ролите в семейството са разпределение между мъжете и жените като мъжете отговарят за по-тежката работа свързана с животните, риболов, земеделие, а жените обгрижват домакинството и децата, носят вода, перат и прочие.

Област Каванго е една от най-бедни области в страната. Повече от 70% от населението живее в неурбанизирани части на областта и по възможност в близост до реката, която е не само източник на прехрана, но и основен източник за питейна вода, вода за бита, вода за къпане и пране – за 37,5% от населението. Все още е висок процента на жертвите загинали от нападение на крокодил или хипопотам докато се къпят, перат или просто пълнят вода за домовете си. В тази неурбанизирана част все още не е достигнало водоснабдяването и канализацията и водата от реката се носи ежедневно понякога и с километри – основно от жените и децата. По „заможните“ семейства носят водата от реката до домовете си с помощта на биволски впряг или магарета, но в повечето случаи е просто туба изящно носена върху главата на някоя жена или дете.

Друг основен източник на питейна вода в неурбанизираната част на региона са направените от правителството или дарителски организации на места из саваната помпи за подводна вода, които са източник на вода за приблизително 30% от населението. Често срещана живописна картина около тези помпи в саваната е заобикалящите ги храсти и дървета отрупани с многоцветното пране на местното население.

Около 75% от домакинствата в област Каванго нямат тоалетни и канализация. На места из саваната в област Каванго могат да се видят нетипични за пейзажа, поставени от правителството химически тоалетни, които са много непривични за бита на местното население и не са на особена почит. Основната част от домакинствата не са електрифицирани и са зависими от дървата като суровина с цел готвене, осветление – 84,3%. Пътувайки след залез из саваната на Каванго се виждат само разпръснати на различни места в далечината множество запалени огнища, които служат за приготвяне на храната и осветление. На по-голямата част от населението в областта денят започва малко преди изгрев слънце и завършва с неговия залез поради липсата на електричество. Това затруднява до голяма степен и образователния процес на децата, които нямат елементарни условия за учене в домовете си, включително и осветление вечер, поради което мнозинството от родителите предпочитат да изпратят децата си в интернати към училищата или частни такива.

Достъпът до различни съвременни технологии на населението в областта също е ограничен като основна част от населението има достъп до радио – 56,9%, следвано от мобилни телефони – 31,2%, телевизор – 21,9%, вестници – 7,9%, компютър – 3,6%, интернет достъп – 2,7%, стационарен телефон – 1,6% [ср.3, с.41].

Образованието и възпитанието на децата са приоритетни за повечето родители, но поради високия процент бедност за много от тях е трудно постижимо или невъзможно. Висок е и процентът лица в областта без сертификат за раждане – 21,7%, което прави също така невъзможен достъпа до образователната система и други здравни и социални услуги и привилегии. Въпреки това според данни на Националната статистическа агенция на Намибия към 2011 г. [ср.3, с.20] 79,4% от населението в областта над 15 години е грамотно. Лицата над 6 години в областта никога не посещавали училище - 17,6%, като за неурбанизираните части процентът е разбираемо по-висок 19,7% в сравнение с урбанизираните 12,5%. Процентът на отпадналите от училище поради различни причини (финансови, забременяване, болест и т.н.) е 42,9%.

Голямата отдалеченост на училищата от местоживеенето на децата (понякога и до 100 км), високата безработица и липсата на финанси са от често срещаните причини за липсата на образование или отпадането от училищната система. В последните години държавата се опитва да оптимизира училищната система и да открива повече училища, по-близо до местоживеенето на децата, но това все още си остава голямо предизвикателство, респективно и за област Каванго. Предизвикателство е и недостигът на добре квалифицирани учители, които в същото време имат желание и готовност да работят в по-трудните региони, навътре в саваната, често без елементарни условия и удобства, без достъп до различен вид комуникации и комунално-битови услуги.

Тук идва и основната роля на интернатната система в страната – подкрепа на образованието и улесняване на достъпа до образование на деца, които живеят над 5 км. отдалеченост от училище.

Област Каванго е една от най-бедните области в Намибия. Повлияна от трудната си предистория и до скоро размирните и трудни времена поради разположението си на границата с Ангола област Каванго изостава в своето развитие в сравнение с другите области на Намибия. Това респективно оказва влияние и върху интернатната система в областта и нейното настоящо състояние и бъдещо развитие. В държавен одиторски доклад за състоянието на държавните интернатите в страната за периода 2008 – 2011 година [ср. 8] област Каванго заема едни от водещите позиции в различните проблематики и трудности на интернатите.

Според наръчника за управлението на интернатите всяко настанено дете в тях има право на собствено легло, матрак, гардероб, както и на подходящи условия за живот, свързани с достатъчната вентилация и светлина в спалните помещения, както и функциониращи и безопасни санитарни помещения [ср.2]. Тези изисквания са проблематични за почти всички интернати в страната, и особено за тези в област Каванго. Според горепосочения одиторски доклад интернатите в цялата страна са в лошо състояние, а някои от тях дори са били обявени от Министерството на здравеопазването и социалните услуги за негодни за обитаване от хора, като 30 % от интернатите са били затворени, а други 40 % обявени за много порутени [ср. 8, с.13]. Най-проблематичните сфери в страната, респективно в област Каванго, са често липсата на електричество, неадекватната поддръжка и належащата нужда от множество ремонти, нефункционираща или блокирана канализация, сигурността на децата в интернатите не е достатъчно подсигурана, интернатите са претъпкани и понякога се налага деца да споделят леглата и гардероби [ср.8, с.13]. В одиторският доклад за държавните интернати в област Каванго се отбелязва още:

- капацитетът на интернатите е преизпълнен, което е предпоставка за влошаване на условията на живот на децата;
- често се ползват общи гардероби, които в повечето случаи са разбити;
- често прозорците са също счупени и не са обезопасени;
- канализацията е в лошо състояние и често има проблеми със запушването ѝ;
- много от тръбите и душовете са спукани и има течове или не функционират;
- често срещан проблем е и нефункциониращи тоалетни, като понякога децата ходят просто навън в храстите;
- интернатите използват като питейна вода за децата непречистена такава от реката, което създава предпоставки за различни болести;
- в някои от интернатите децата от бушменски произход са настанени в палатки без подходящи условия [ср. 8, с. 15-16].

Проблематиката на интернатната система набира сили и в общественото пространство на Намибия като в последните години освен в различните издадени ведомствени и държавни доклади, темата намира отзвук и в националните медии. В интервю за вестник „New Era” от

2015 година заместник-говорителят на Народното събрание на Република Намибия г-жа Лоиде Казинго изказва своите притеснения от липсата на годна питейна вода, електричество и добра хигиена в някои училища и интернати в област Каванго след личното ѝ посещение там [ср.6]. В същото интервю депутатката изразява и загрижеността си поради липсата на достатъчно възможности за настаняване на децата и учителите, поради което и едните и другите са принудени да изминават по 20 км. на ден. В друго интервю от 2013 година, в същия вестник, на регионалния директор по образованието в област Каванго г-н Калихонда Кудумо също се споменава потребността от изграждането на нови интернати към училищата, които нямат, за да бъдат настанени техните възпитаници и да не бъдат принуждавани да вървят повече от 10 км. на ден [ср.5]. Областния директор по образование отбелязва, че към момента област Каванго има общо 327 училища и само 15 от 60 училища от гимназиална степен имат интернати към тях. Това обуславя проблема с надвишаване капацитета на интернатите и настаняване на повече деца отколкото е възможно, което води до ситуации като споделяне на легла или спане на земята върху матраци [ср.5]. Това предизвикателството за интернатната система е било налице и преди образованието на децата да стане безплатно през 2013 година, но проблемът още повече се е задълбочил и влошил след това. Друг ежедневник „Namibian Sun“ в статия от август 2013 година представя данни от статистическо проучване на Министерството на Образованието проведено през 2012 година, което показва, че в област Каванго за 2012 година 816 ученици са отпаднали от училища като за основна причина се посочва дългите дистанции между домовете на децата и училищата [ср.4]. Като други причини за отпадане от училище в област Каванго се посочват ранните бракове, заболявания, затруднения на родителите или спиране на училище, за да се започне работа. Това поставя област Каванго на челно място по отпаднали ученици и проблематика на интернатната система.

Основните наблюдавани и обследвани от автора интернати са тези от частния сектор в областта, и по конкретно интернатите към мисиите на католическата църква в област Каванго, които са били и едни от пионерите в полагането на основите на интернатната и образователна система в северната част на Намибия. Това са интернатите към католическите мисии в Андара, Буня, Тондоро, Шамбию, Ниянгана, Катима Мулило и Гротфонтейн. Въпреки че са в частния сектор и са под опеката на църквата посочените интернати са също в затруднено положение и не предоставят нужния комфорт и минимални стандарти за пълноценното физическо, социално и емоционално развитие на децата. Всеки един от тях е изправен пред предизвикателствата и затрудненията, които се срещат (в много по-голяма степен) в държавните интернати. Сградният фонд е остарял, често непригоден за обитаване от деца според европейските представи, критерии и стандарти за отглеждане и възпитаване на деца извън семейна среда. Хигиенните и санитарните условия са на или под минималния допустим праг. Храненето е непълноценно и често недостатъчно. Ключовата роля на персонала не е осъзната и оценена, респективно липсва качествен и добър работещ персонал.

Спалните помещения на децата са претъпкани, с невинаги достатъчно светлина и вентилация и несъздаващи условия нито за лично пространство, нито за създаване на атмосфера близка до семейната среда. Ситуацията в различните интернати е различна според наличния сграден фонд, но масово в едно спално помещение са настанени минимум поне 20-30 деца. Често срещан проблем е и липсата на матраци или наличие на вече непригодни такива, липсата на спално бельо и одеяла, тъй като интернатите не винаги ги предоставят, а някои от родителите не са в състояние да ги подсигурят за децата си.

Личните гардероби често липсват, ползват се от повече от едно дете или са разбити като в тях се побира целия наличен багаж на децата – от обувки и дрехи, през учебници, санитарни материали до храна. Помещенията ползвани от децата са не само остарели, порутени и подлежащи на ремонт, но често и бездушни, мрачни, некомфортни и неудобни. Липсва

всякакъв признак на естетическо оформление – картини, цветя и прочие – до известна степен разбираемо при наличие на незадоволени основни човешки потребности според теорията на Маслоу. Това затруднява и възпрепятства респективно и естетическото възпитание на децата, настанени в интернатите.

Счупените врати, прозорци, тоалетни са част от ежедневието на децата поради факта, че почти всички деца настанени в интернатите идват от среда много по различна от помещенията, в които биват настанявани. Израсналите в традиционните колиби в саваната деца се сблъскват с редица предизвикателства и нови умения, които трябва да усвоят – правилното ползване на баня и тоалетна, боравенето с врати и прозорци, начина, по който се отварят и затварят, за да не бъдат повредени – неща, които за повечето от нас изглеждат нормални и на които не обръщаме внимание, но които създават неимоверни затруднения за децата на саваната в процеса им на адаптиране в интернатите. Често срещан проблем е и този с хигиената, както личната такава на децата, така и на помещенията. Липсата на топла вода в баните допълнително допринася за проблема, особено през зимните месеци, когато температурите на места в страната падат и под нулата. В повечето случаи още с първата крачка към спалните помещения в интернатите посетителя се сблъсква с острата миризма на урина и застоял въздух. Тъй като родителите на децата трябва да осигуряват хигиенно-санитарните материали те много често лисват поради високия праг на бедност в област Каванго.

Санитарните помещения – бани и тоалетни са в окаяно състояние, порутени, частично нефункциониращи, далеч от хигиенните изисквания и норми. Проблемите свързани с тях са не само с липсата на топла вода и подходящи хигиенни условия, но и липсата понякога изобщо на вода, нефункциониращи душеве, нефункционираща канализация.

На места кухните все още използват готвенето на открит огън навън, като менюто на децата в повечето случаи е еднообразно, несъобразено със здравословното хранене и нуждите на подрастващите и често недостатъчно за задоволяване на физическите им потребности в тази възраст.

В повечето случаи в интернатите липсват обособени общи помещения за учене и организиране на свободното време, както и библиотека. При наличност на такива обстановката не е пригодна за гореспоменатите цели – липсват столове и маси, често липсва и осветление в помещенията за учене. В свободното си време, ако не им е възложена някаква трудова дейност в мисията, децата са оставени на самотек. Организирането и провеждането на педагогически смислени и интересни занимания в свободното от училище време на децата, особено през почивните дни, е по-скоро непознато. Често липсва и социално-педагогическото взаимодействие като цяло както и възпитаването и придобиването на различни ценности и социални умения извън чисто академичните знания придобивани в училище. Това се дължи до голяма степен и на персонала ангажиран с децата. В интернатите, както държавните така и частните, се приемат деца от двата пола, като част от сградите са обособени само за момичетата, а друга част само за момчетата. За всяка една от групите отговаря по един човек, който бихме могли да сравним с позицията на възпитател в нашите условия, но който в същото време няма почти никакво образование. Персоналът работещ с децата е със завършен 10 клас, в много случаи и без тази степен, без никакво допълнително образование, в това число и без педагогическа правоспособност и познания в сферата на социално-педагогическото взаимодействие с деца. В същото време е и крайно недостатъчен – типичното съотношение персонал-деца за интернатите е един човек отговарящ за всички момичета, които варират между 100 и 150, и респективно един отговарящ за приблизително същия брой момчета. Много често тези хора, както ги наричат особено в област Каванго – интернатна майка и интернатен баща, имат много слаба взаимовръзка и отношения с децата, понякога не знаят и всички имена, отношенията са по-скоро безлични и бездушни, базирани на задоволяване на минимални

битови потребности на децата. Дори и при най-голямо желание физически е невъзможно установяването на добър контакт и обръщане достатъчно внимание на всяко едно от стотиците деца. Допълнително към това много често този персонал се използва като помощен в кухнята, пералнята и други дейности на интернатите във времето, което децата имат училище, което допълнително влошава качеството на предоставяната услуга.

В официалните документи свързани с интернатите позицията на хората, които директно работят с децата и са отговорни за тяхното обгрижване, се назовава иконом/ матрон (matron). В Закона за образованието позицията на обгрижващия персонал се разглежда в гл.4, чл. 40, но не се конкретизират изискванията за постъпване на съответната длъжност. В длъжностна характеристика разработена през 2013 година от министерството на Намибия, свързана с мерките за управление на персонала, и по-конкретно длъжността иконом в интернат, като изискване за постъпване на длъжността се посочва завършен 10 клас [ср.7, с.2]. Посочената длъжностна характеристика дава следното описание на длъжността: „*Тази категория работа включва персонал ангажиран на операционно ниво с изпълнението на работа, целяща поддържането на реда и чистотата в резидентните възпитателни заведения чрез поддръждане, съхраняване, издаване, предоставяне и/или отписване на годни и негодни за консумиране запас и оборудване; супервизиране на услугите в кухнята и пералнята; приготвянето, готвенето и сервирането на храна; упражняване на качествен контрол и изпълнение на здравните предписания, както и управление на занималните*“ [7, с.1]. От цитираното описание на длъжността ясно се вижда натовареността на този тип персонал и липсата на внимание към социално-педагогическия елемент, който е съществен за работата с деца на една такава позиция и организация, в която децата прекарват повече от времето си в периода на тяхното израстване и съзряване като хармонично развити личности. В противовес на тази длъжностна характеристика Административния наръчник за държавните интернати отбелязва важността на наличието на качествен персонал за доброто функциониране на интернатите: „*Не би било възможно в отсъствието на добре обучен и ентузиазирани персонал адекватното предоставяне на услуги, ясна политика и ефективен административен контрол и родителско включване, за да се улесни развитието на детето като физически и духовно здраво същество, така че да се подсигури то да стане зрял и добре интегриран член на обществото*“ [2, гл.1, 1.4]. Въпреки вниманието, което се обръща на цялостното развитие на детето под въздействието на добре обучен персонал Административния наръчник за интернатите не дава ясното и не конкретизира изискванията по отношение на образованието на хората обгрижващи, въздействащи, взаимодействащи и пряко работещи с децата. В документите, необходими за кандидатстване за длъжността в Наръчника само се отбелязва като изисквани приложения образователни сертификати без да се конкретизира какви [ср.2, гл.3, 3.4.1]. Тази липса на ясни критерии и стандарти за персонала, обгрижващ децата води до проблеми в социално-педагогическото взаимодействие, проблеми с качествено изпълнение на задълженията, проблеми поради това и с честата смяна и текучество на персонала, пряко работещ с децата.

Друг твърде належащ и голям проблем с персонала, обгрижващ децата е съотношението му спрямо броя на децата. Както вече бе споменато по-горе много често един човек е отговорен и се грижи за повече от 100-150 деца. Закона за образованието не регламентира съотношението персонал деца, но Административния наръчник за държавните интернати дава яснота по въпроса, а именно 1:60, т.е. на всеки 60 деца се полага по един иконом, а ако има деца под 9 години в държавните интернати е необходимо откриването на допълнителни длъжности за икономисти отговорни само за тези деца като съотношението при тях е 1:30 [ср.2, гл.3, 3.4.3]. Дори и така съотношението е крайно неподходящо, небалансирано и не позволяващо пълноценното холистично обгрижване на децата. Препоръчаното в наръчника съотношение не се взема под

внимание повсеместно – не само в област Каванго и не само в частните интернати към мисиите в тази област. С пълна сила неприлагането на съотношението от Административния наръчник важи и за държавните интернати, които също не се придържат към изпълнението му. Предимство на държавните интернати в страната е и предвидените в наръчника постове на главен иконом, който контролира и подпомага останалите, а също така и на институционални (общински) работници, които изпълняват функции свързани с хигиенната и поддръжката на интернатите, кухня, перални помещения, градина. В частните интернати, особено разглежданите в област Каванго този персонал не е наличен или е в много редуциран състав, което увеличава задълженията на икономите и заетостта им през деня. Почивни дни и ваканции обгрижващия персонал има в периодите, в които са и училищните ваканции за децата. През останалото време ползването на почивен ден или отпуск е силно затруднено поради недостига на персонал. В повечето случаи работния ден на икономите, или така наричаните интернатни бащи/майки в област Каванго, започва рано сутринта преди 5 ч. със събуждането и подготовката на децата за училище и приключва формално след 22 ч. когато приключи и деня на децата. Не случайно се отбелязва формално, тъй като не рядко нощния покой на интерната и с това на персонала е смутен от различни фактори – болни деца, избягали деца, конфликти и т.н.

От административна и управленска гледна точка частните интернати към мисиите в област Каванго също се сблъскват с редица трудности. Законовата и нормативна уредба свързана с интернатната система слабо се познава и взема под внимание. В интернатите често липсва основна документация като например длъжностни характеристики на персонала, досиета на децата, както и утвърден правилник за вътрешния ред на интерната. Нерядко отговорностите са размити и неясни, липсва добра комуникация и координация, както и работа в екип. Комуникацията и сътрудничеството с училищата, в които децата учат също е твърде слаба и недостатъчна.

Потребността от промяна на ситуацията, в която се намират интернатите в момента е силно осезаема не само в битово-материалните условия, но и в цялостния както административен, така и социално-педагогически процес.

References:

1. **Gibson, G., Larson, T., Mc Gurk, C., 1981:** The Kavango Peoples, Franz Steinerverlag GMBH, Wiesbaden, 1981.
2. Ministry of Basic Education, Sport and Culture, Division: Inspectorate and Hostel Management, Hostel Administrative Guide for Government School Hostels, 1991, revised 2004.
3. Namibian statistic agency, Population and housing census. Census regional profile of Kavango., Namibia 2011.
4. Namibian Sun (electronic newspaper), Kavango has the most school dropouts, by Selma Ikela, 20.08.2013.
5. New Era (electronic newspaper), Hostels at government primary schools in Kavango, by Paulus Shiku, 25.07.2013.
6. New Era (electronic newspaper), Kavango schools lack basic services – Kasingo, 29.07.2015.
7. Republic of Namibia, Office of the Prime Minister, Personal Administration Measures, Job Category: Hostel Mother, Windhoek, 2013.
8. **Sheehama, E., Nelwamondo, G., 2014:** Follow-up performance audit report of the auditor-general on the Ministry of Education – Administration of the government school hostels for the financial years 2008, 2009, 2010 and 2011, Windhoek, 2014.